

Rózsahegy Kálmán

Endrőd 1873. Okt 6. – Budapest 1961. Augusztus 27.

I. rész

1871 őszén Endrőd község csapszékét a Pestről érkezett bérlő, Grósz Zsani néni igyekezett birtokba venni. Az őszi vendégmarasztaló sárban elakadt a fuvar, fele útján Mezőtúr és Endrőd között.

A falu leggazdagabb embere, Szép Uhrin József segített az érkezőnek célba jutni. Szívesen tette, annál is inkább, mert a kocsin egy gyönyörű, 15 év körüli lány is volt, a „kis Zsani”.

A gazda ugyan nős volt. Szülei kívánságára vezette oltár elé Ragyás – Hunya Ilonát, kinek arcán a fekete himlő soha el nem múló rücsköket hagyott, s paralízisét bicegése örökre feledhetetlenné tette. De előlegként 40 kh. ugari földet kapott hozományul. Így együtt maradtak, mert „amit Isten összeköt, azt ember soha szét ne oldja.”

Viszont a „rongyos” kocsmából varázslatos gyorsan „dalos” kocsmá lett. Uhrin Jóska oda járt s abból divat lett, mert a „kisasszony” jó cégérnek bizonyult. Sürgött, forgott, mosolygott, dalolt, kedves volt mindenkire, különösen Szép – Uhrin Jóskához.

A kedvességének egy gyönyörű fiúcska lett a gyümölcse. Volt min rágódni a falunak. S még nem is szégyelli az apa, amit tett. Ilona asszony ebbe is beletörődött. Később Kálmánka sűrűn elszökött az apai házba. Hisz ott annyi érdekesség volt: kotlós sok csibével, verekedő kakasok, nagyhangú és rekedt kacsák, sárga és fehér tollú libák, pöffeszkedő pulykanép, játékos cicák, kedveskedő kutyák, turkáló malacok, bárányok, tehén bocistól, lovak, amikre fel is ülhetett.

Hogy nagyobbacska lett, lépten-nyomon elszökött „Ilona mamához”.

A tanulást is Endrődön kezdte. Tanítója, kántor is, szenvedélyes vadász is volt. Olykor ráunt az „okításra” s három – négy hajtóval, kik közt Kálmánka is ott volt, talpa alá vette a határt. Itt csírázott ki a fiúcskában a vadászszenvedély.

Aztán egy vándorszínész csapat jelent meg a faluban. Mivel kevés volt a színész, műkedvelőket is szívesen fogadtak maguk közé. Zsani is közéjük vegyült, s beugró létére közönségsikert aratott.

„Rózenberg direktor” felesége hamarosan meghalt, s az özvegy hamarosan visszajött Zsaniért, s feleségként magával vitte. Ebből a házasságból egy fiú és egy lány született. Kálmán féltestvérei.

Az Endrődről való távozással Kálmán diáksága véget is ért.

Ettől kezdve anyja tanította tudományokra, meg az életre.

„Faluról – falura jártunk, - szép időben, rossz időben, hol szekéren, hol gyalog, fagyban, hóban, sárban, hordókra épített színpadon, kocsiszínbén, kocsmá ivójában, nagy nélkülözések között, de rendíthetetlen hittel hintettük a magyar szót. A színészetnek minden lépcsőjét megjártam: Játszottam, színlapot árultam, összeszedtem a kellékeket, széket, padot, lócát cipeltem, lámpát pucoltam, színpadot söpörtem, és sokat, nagyon sokat koplaltam, és nagyon keveset aludtam.” – Írja visszaemlékezéseiben.

Sorsdöntő esemény volt a Visegrádon való szereplése.

Csiky Gergely a Színi Akadémia igazgatója végignézte Tóth Ede Toloncában a főszerepet alakító 16 éves fiút. „Utána Csiky azt mondta édesanyámnak: - Ténsasszony, kár volna ezért a gyerekért, ha elkallódna, írassa be őszre a Színi Akadémiába. Úgy lett.

Főleg a népszínművek álltak közel a szívéhez. A klasszikusok előadása kemény feladat volt. Nem kevés szorgalom, erőfeszítés, akaraterő kellett, és sok másról való lemondás, mire országos hírnévre tett szert.

1893. március 31-én szerzett diplomát.

Az Akadémián ébredt az a nagy szerelem, mely Ligeti Juliskához fűzte. Szent igaz, hogy nagyon összeillő pár voltak. Ezt a színházi közönség is észrevette, és valósággal szurkolt, hogy összekerüljenek.

Több színigazgató is szerette volna szerződtetni a fiatal színészt. Még Pestről is akadtak. „ Debrecent választottam, ellenállhatatlan vágyat éreztem, hogy ismét visszakerüljek vidékre.”

Aztán Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad. A sors Csathó Kálmán mellé sodorta, aki végigkísérte életét és művészetét. Ekkor már országos hírnév övezte. Csodálatos alakítások sora következett a népszínművekben.

Így kötődött barátsága Gárdonyival, Móriczcal, Herceg Ferencsel, Mikszáthtal, Dankó Pistával...

Aztán következett Pest, a MAGYAR SZÍNHÁZ, majd a minden színész álma, csúcsa, a NEMZETI. A kirobbanó új sikereket egy súlyos betegség csaknem végleg megszakította. A másik megpróbáltatás: Szigeti Juliskával történt szakítása. Kálmán házassági ajánlatát a lány szívesen fogadta, de volt kikötése a férjjelöltnek: „... van egy kérésem: hagyd ott a színpadot! Én nem akarom, hogy a feleségem színésznő legyen... mert nem bírnám ki, hogy magát – csak játékból is – megöleljék a színpadon. Megőrülnék a féltékenységtől.” Juliska a színpadot választotta.

1903 októberében Rózsahegyi feleségül vette Hevesi Angélát, kit élete végéig „DRÁGI – nak becézett. Négy gyermekük született: Laci, Marica, a pici korában elhunyt Anikó és Zsuzsa.

II. (befejező) rész

A népszínművek felülmúlhatatlan tolmácsolóját halhatatlanná mégis a klasszikus darabokban végzett alakításai tették. A Szentivánéji álmom Zubolya, Lear király és a Vízkereszt bolondja, Hamlet sírásója, a velencei kalmár Gobbója, Moliere fősvényének Jakab mestere, a Bánk bán Tiborca...

1911-ben magán színi iskolát alapít. A fél évszázadnyi működése alatt kiváló színészeket ad az országnak, a színházaknak. (Péchi Erzs, Komlós Juci, Lázár Mária, Mezei Mária, Görbe János, Rádai Imre, Rátonyi Róbert, Szuhai Balázs, Sas József... és természetesen a nagy művész lánya, Rózsahegyi Marica is.

Ebben a mozgalmas időszakban sokáig nem volt szülőfalujában. 1915. áprilisában levelet kapott Endrődről. Az apja hívta sürgősen a fiát: „Kedves Fiam! Isten akaratának beteljesedését érzem közeledni. Mielőtt meghalok, szeretném rendezni földi ügyeimet Veled és magammal. Kérlek, szakíts időt, és gyere haza! Ne halogasd, mert kevés az időm! Tisztelettel: Apád.” Szívbemarkoló volt a találkozás, melyet visszaemlékezésében olvashatunk.

1914-től a néma filmek, majd a későbbi időkben a hangos filmek szereplője volt. Ötvennél több filmben szerepelt. Első alakítása 1914-ben a „Szökött katoná”-ban, az utolsó 1958-ban a „Micsoda éjszaká”-ban volt. A színházak, mozik közönsége rajongott érte. A színházi lapok egyre magasztalóbb kritikákat írtak róla.

1926. februárjában ünnepelte negyedszázados nemzeti színházi tagságát kiváló földink. Juhász Gyula, Szeged halhatatlan költője elragadóan szép méltatást írt róla:

„...Rózsahegyi Kálmán a magyar néplélek húrjain játszik, és ez a játék a magyar őserő egy darabja. A falu harangja csendül meg a hangjában, a gulya kolompja, a pásztor tilinkója. Tekintetében délibábok tükröződnek, könnye és mosolya édesbús emlékeket ébreszt a szívekben... Ez a hasonlíthatatlan és utánozhatatlan nagy művész azonban mindenképp előtt és mindenképp felett magyar. Magyar, akár Petőfi népdalai, akár Arany Toldija, akár Izsó Búsuló juhásza.”

Az egész ország ünnepelte. Szülőfaluja Endrőd, díszpolgárává választotta. „Nagy lelkesedéssel fogadta a község országszerte ünnepelt fiát. Húsztagú bandérium kísérte a feldíszített hintót, mely a községbe hozta díszpolgárát.” Ott tudta meg a község, hogy hamarosan Amerikába megy fölkeresni a kivándorolt magyarokat, hogy szikrát vigyen a magyar életből és lánggra lobbantsa a kialudt tüzeket, vagy fellángoltassa a pislákolókat...

Az amerikai út három hónapig tartó diadalút volt. Több ezer kilométert utazott, harmincnál is több színházi előadásban lépett fel az amerikai magyar színtársulattal. Rajongói adakozásából felépült Budán egy gyönyörű, kilenc szobás, kis méretű színháztermes otthon Rózsahegyiék számára.

A tengerentúlról visszatérve sok magyar városban szerepelt az ünnepelt művész. Az államvezetés kitüntetéseként „kormányfőtanácsosi méltóság” adományozásában jutott kifejezésre.

Végiglátogatta a Trianonnal elszakított magyar területek színházait, mindenütt forró szeretettel fogadták. (Komárom, Kassa, Nagyvárad, Kolozsvár, Újvidék...)

Ilyen csodás ívelésű pályát tört derékba 1935-ben a teljesen érthetetlen felmondás, melyet a Nemzeti Színház új direktora, Németh Antal követett el. Nem csupán Kálmán bácsi kapott obsitot, de tucatnyi kiváló színész is. Valóságos kultúrbotrány keletkezett belőle. Ismét vándorszínész lett az ország egyik legnagyobb művésze. Járt a vidéket. Még kegyetlenebb pirulát is adott az élet. Az embertelen zsidótörvény az életét tervezte megsemmisíteni.

Endrőd főpapja, Csernus Mihály apátplébános, pápai prelátus, címzetes kanonok, kormányfőtanácsos, felsőházi tag, volt nemzetgyűlési képviselő Rózsahegyi két rokonától: Uhrin Péter és Uhrin Katalintól, aki a község bírájának Kalmár Imrének volt felesége, esküt vett, melyben azt bizonyították, hogy „Rózsahegyi Kálmán, aki nagybátyánk, keresztény szülők gyermeke”.

A plébános keresztlevelet „hamisított” a művész számára, és egyenesen Horthy kormányzónak postázta, aki utasította vitéz Sztójai Döme miniszterelnököt

„mentesítő okirat” kiadására. Az irat kelte:1944. augusztus 29. Így szabadult meg a család a deportálástól.

A front elvonulása után jelentkezett a Nemzeti Színháznál, melynek Major Tamás volt az igazgatója, aki most nem tartott számot a művész szereplésére. Minden más színház hívta, és szívesen adott szerepet neki.

Újra járta az országot nehéz körülmények közt, de töretlen hittel. Újra filmezett. Szinte haláláig szolgálta a hazát, a népet.

Budapest dízsírhelyet adott végső pihenésére. Endrőd és Leányfalu utcát nevezett el róla. A 3. számú általános iskolát január elseje óta Rózsahegyi Kálmán Általános Iskolának hívják. **Május 18-án sorra kerülő névadón szeretettel várunk mindenkit! Hamarosan a művész szobra áll az iskola bejárata előtt a Ligeti-Körös partján. Egykori díszpolgárunk életét, művészetét színvonalas kiállítással és ünnepséggel tesszük emlékezetessé. Legyen a vendégünk!**

Részletes élettörténetét a Xénia könyvkiadó gondozásában megjelenő 200 oldalas életrajzi történettel kívánjuk dokumentálni. Olvassa el Ön is, hogy még feledhetetlenebb legyen számára!